

BAIXAS

Poble del NE. del Rosselló. *Pron. mod. bəʃás* a Llançà, 1958 (xxii, 110b16); en el poble mateix i a tots els de l'entorn, 1961.

DOC. ANT. a. 843: *Baxiano* (Abadal, *Eixalada*, 128, 129, i un *Bexanos*, p. 213); 925: «in com. Ross. villam q. v. *Baxanos* ---» (Moreau IV, 135 ss.); i *Baxano* (RLR xxix, 72; *Hist. Lgd.* v, 1508); 976: *Bexano* (Abadal, o. c., 206); 988: *Beixano* (Alart, *Cart.* 10 30), *Bexas* i *bexans* en dos escrits (Mor. xiv, 64, 66); 1070-1: in *Bexanos* (Mor. xxx, 57, i *Hist. Lgd.*, v, 585); 1128: «Rdum. de *Bexano*» (Mor. LIII, 158); 1146 «via que vadit de Aspirano ad *Bexans* --- de *Baixans* ---» (Mor. LXII, 106); 1146: *Bexans* (Mor. 15 LXVII); 1154: *Bexans* (Mor. LXVII, 2); 1273: *Baxanis* (Alart, *Priv.* 321); 1313: *Baixas* (RLR xxix, 66); 1317: *Baxanis* (*InvLC* c, 123); 1359: *Bexas* (*CoDo-ACA* xii, 126); 1377: *Bayxanis* (*InvLC*); 1385 i 1435 (Alart, *Doc. Ge. Hist.* 14, 82). L'*InvLC* (s. v. *baixar*) 20 dóna encara altres dades de les grafies *Bexans*, *Baixans* en els aa. 1198, 1212, 1214, 1224, 1228, 1286. Ponsich (*Top.* 27) també moltes de *Beixanum* etc. des de 901, i amb -s des de mitjan S. x.

ETIM. Com ja va indicar Aebischer (*Top.* 66) es 25 tracta d'un dels nombrosos noms en -ANUM provinents de NPP romans, si bé aquí en plural -ANOS; car és un dels noms on ha quedat estereotipada la reducció de vocal + -ns a -s, pròpia del rossellonès parlat.

Gentil.: *baixanenc* (P Vidal, *Guide Pyr. Or.*, 482). També es degué usar, amb aquesta funció, *baixà*, *baixana*, car l'*InvLC* registra «orto de Na *Baxana*» document d'Elna a. 1288, i un *Johannis Baixanis* a. 1248. Posttopònim: *La Font d'en Baixàs* a Estagell (xxv, 35 151.10).

Tant BASSIUS com BASSUS consten ja com NPP II. en data imperial: Sch. 350, 214, *CIL* XIII, 7795 i Ntr. 1959 a XIII, 40; també se'n formaren derivats antropònims com *Bassianus*, centurió a Renània, S. II 40 i *Bassiniacum* (Weisgerber, *Rhen. Germ. Celt.* 307, 308, 381). D'aquí força NLL a França i Itàlia: p. ex. *Bachas*, c^o Aurignac (HGAr.); hi ha cinc *Basciano* a Toscana (Pieri, *Top. Arno*, 124).

D'altra banda el NP romà *Bassanus* (Schulze, 350), 45 d'on NL toscà *Bassano* 5 k. al NE. de Florència; al costat dels quals es troben formes amb la b- ensordida, *Passano* (d'Arezzo, Perugia etc.) que semblen degudes a la pronunciació etrusca (cf. Pieri, 62, 73).

BAIXAULI

Cognom arrelat i antic en el País Valencià, molt copiós sobretot a la part central. La pronúncia és 55 *ba(i)ʃáuli*, amb accent a la a pertot (enlloc *Baixaulí*, error d'*AlcM*). En tinc nota a València any 1933 (*A.C.C.V.* VIII, 178); com a molt arrelat, a Sueca (xxxI, 17.23, 28.1), també l'anoto a Sollana (xxxI, 47.17), a Càrcer i altres pobles de la Ribera (xxxI, 60

145.10); *AlcM* el troba a Carcaixent i Albalat, i també a Vila-real i a Alcalá de Xivert.

No hi ha dubte que és nom d'origen morisc. Ben cert, un dels noms àrabs, tan freqüents, formats amb 5 (*Abu-*, però en la forma de cas complement genitiu (*Abi-*; a còpia d'usar-se en combinacions com *Ibn Abi-* + x (pròpiament 'fill del de ---') els moriscos sovint generalitzaven l'ús de *Bi-* o *Be-* isoladament. La terminació seria probablement un adjectiu nisba en -i, en els quals l'accent reculava en àrab vulgar a la síl·laba penúltima, quan aquesta era de diftong o vocal llarga o tancada.

Possiblement es basa en el mateix nom que a Algèria apareix en la forma *Bu-šāʿlī* i pronunciat *Bouchali* (*GGAlg.*, 57, cf. allà també *Bu-šāl* i *Bu-šāʿla*). Sense el *Bu-* trobem molt estès aquest nom i els altres de l'arrel *šal* («flamma» *RMa*, 125, 393): *Sālī* (*GGAlg.*, 93): *Šuʿal* i altres dos noms en el Nedjíd (Hess, 22), *Šāʿlān* a Egipte (Littmann, 85) i a Algèria. Podem admetre que, pronunciant *bi-šāʿli* en el vulgar valencià, el so velar profund del *ʿain* àrab seria imitat aproximadament com *ay*.

Hi ha també altres conjectures possibles; que semblen més rebuscades o menys fundades. A Algèria *Šuwālī* i a Aràbia *Šaluwī* (Hess, 33): potser amb una metàtesi **Šaulī*? O bé un derivat nisba **Šauyālī* en un sentit com 'el qui ha nascut en el mes de *Šawwāl*' (*RMa*, 127), que era el 10è. mes de l'any; doncs: 'l'home tardoral'? *Šauyāl* algerià «journalier pour la moisson» (Beaussier). Però no trobo tal nisba en els diccionaris, ni tinc proves que això es vagi usar com a NP (no *GGAlg.*, Hess, i poc d'això en Dozy).

Semblança accidental amb un NL menor toscà *Vacèvoli*, que Pieri (*Top. Arno*, 108) demostra provinent del NP romà *VACCELLIUS* (segons normes fonètiques dialectals vigents allà), però això no podia donar -auli en fonètica mossàrab.

BAJALOU

Gran mas molt antic, isolat a la vall d'Orís (Osona a la r. del Lluçanès), i l'*Hostal de Bajalou*, de vasta i antiga anomenada comarcal, del municipi del qual ha format, junt amb algun altre edifici, un dels centres d'aquest poblat rural. Pron.: (és) ə bəʃəlɔy (XII, 151, 152). Té aire de ser un antic NP germànic, com ho són tants noms de velles pagesies de l'alta Catalunya, i com bastants germanismes nostres antropònims o postantropònims en -ou: *Ermengou*, *Guanal-gou*, *Els Arcous*, *Sant-Ou*, *Garrabou*. En efecte és ben fàcil que sigui metàtesi d'un **Gelabou*, germ. GEILBAUD aproximadament format com *Gelabert* etc. (i els abundants en GEILA-: Först. 567-570); car les formacions en -BAUD/BOD no ho són menys (Först. 250, 320).

Una altra possibilitat fóra pensar que vingui d'una evolució fonètica de *Vall d'Alou* (al·ludint potser al vell mas d'*Angelats*, per cert també NP germ., i suposo alodial), la vall del qual, amb els grans vessants